

İKİNCİ YENİ'NİN UNUTULMUŞ ŞAİRİ: TEVFİK AKDAĞ

Özlem KAYABAŞI¹

Öz

İkinci Yeni, Türk Edebiyatı'nın 1950 sonrasında önemli etkileri olan bir şiir hareketidir. Bu hareket içerisine dâhil edilen şairler kendilerini bu şiire mensup olarak görmekten kaçınırsalar bile edebiyat tarihlerinde çok fazla isme İkinci Yeni başlığı altında yer verildiği görülür. Bu isimlerden biri de Tevfik Akdağ'dır. Bu çalışmanın amacı İkinci Yeni anlayışıyla kaleme aldığı şiirler olmasına rağmen edebiyat tarihlerinde adına pek rastlanmayan bir şairin şiirlerini açıklamaya, edebiyat anlayışını tanıtmaya çalışmaktır. Bu amaçla şairin yazdığı üç şiir kitabındaki şiirler yorumlanmış, adının neden unutulmuş olduğu izaha çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tevfik Akdağ, İkinci Yeni, Şiir.

FORGOTTEN POET OF İKİNCİ YENİ: TEVFİK AKDAĞ

Abstract

Turkish İkinci Yeni is a poetry movement of Turkish Literature after 1950, which has had significant influence. Although the poets being included in this movement have abstained from taking place in it, lots of poets are mentioned as the members of this movement in the history of literature. One of these poets is Tevfik Akdağ. The aim of this study is to explain and introduce the literary understanding and the poems of Tevfik Akdağ, a poet whose name cannot be seen much in the history of literature although he has written down poems by regarding the features of Turkish İkinci Yeni Poetry. To achieve this aim, the poems taking place in the three poetry books by the poet have been analysed and it is tried to explain why his name has been forgotten.

Keywords: Tevfik Akdağ, İkinci Yeni, Poetry.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID 0000-0003-0136-4300
ozlem.kayabasi@dpu.edu.tr.

Başvuru Tarihi (Received): 20.11.2018 **Kabul Tarihi** (Accepted): 11.10.2019

Giriş

Modern Türk şiirinin önemli şiir hareketlerinden biri olan İkinci Yeni'nin, 1950'li yılların özellikle ikinci yarısından itibaren etkisi görülmeye başlar. Bu şiir hareketine dâhil edilen şairlerin tamamı kabul etmese de İkinci Yeni başlığı altında edebiyat tarihlerinde Oktay Rifat, Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, İlhan Berk, Sezai Karakoç, Tevfik Akdağ, Yılmaz Gruda, Ülkü Tamer, Özdemir İnce, Nihat Ziyalan, Alim Atay, Seyfettin Başçılar, Kemal Özer, Ercüment Uçarı, Sıtkı Salih Gör, Turgay Gönenç, Ömer Nida, Süreyya Berfe, İsmet Özel, Ahmet Oktay, Gülten Akın, Hâtil İbrahim Bahar, Ali Yüce, Faruk Ergöktaş, Tekin Kıpöz, Nureddin Yerdelen, Oben Güney, Âlim Atay gibi isimlerin yer aldığı uzun bir listeye rastlamak mümkündür. Bu isimlerden bazıları (Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, İlhan Berk, Sezai Karakoç) öncü oldukları için daha fazla araştırma ve incelemeye dâhil edilmişlerdir. Ancak dönemin edebiyat dergilerinde adları anıldığı ve şiirleri, yazıları ile görüldükleri hâlde sonraki dönemlerde isimleri unutulmaya yüz tutmuş, sadece adları ile anılan şairler de vardır. Bu şairlerden biri de Tevfik Akdağ'dır. Şair hakkında çok az değerlendirme yapılmasının çeşitli sebepleri olabilir. Bunlardan biri İkinci Yeni çizgisinden toplumsal bir şiir anlayışına kaymasıdır. Böylece İkinci Yeni şairleri arasında değerlendirilmesi de mümkün olamaz. Ancak yine de dönemin değişen şiir anlayışına işaret etmesi bakımından Tevfik Akdağ'ı da değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda şairin biyografisi ve sanat hayatının yanında şiir kitapları da bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

1. Hayatı

Asıl adı Tevfik Fikret Akdağ (Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2003), 29 Şubat 1932'de İzmir'de doğar. Orta öğrenimini İzmir'de İnönü Lisesi'nde tamamlar. , Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni 1958 yılında bitirir. Son Havadis gazetesinde düzelticilik yapar. İş gereği Ankara'dan İstanbul'a gittiğinde ise çeşitli bankalarda -Merkez Bankası ve Akbank- (Etiz, 2011) müfettişlik ve yöneticilik yapar. Şiirlerinin dergilerde görülmesi 1952'dedir. (Necatigil, 1993) 1955 yılında arkadaşlarıyla birlikte *Şimdilik* (Ocak 1955-Haziran 1955) adında yayın hayatına altı ay devam eden bir gazete çıkarır.² Şiirlerini 1968'de *Lacivert Kanatlı Bir Kuştur Gece*, 1977'de *Çıplak ve Sevinçle*, 1990'da *Eski İnsan Sözleri*, 1994'te *Kıpırda Ey Aydınlık (Bütün Şiirleri)* adlı kitaplarında toplar. 28 Eylül 1993'te İstanbul'da hayatını kaybeder.

2. Şiir Anlayışı

İlk şiirleri 1951, 1952 yıllarında *Yedigün*'de, daha sonra ise *Mülkiye*, *Yeditepe*, *Varlık*, *Türk Dili*, *Pazar Postası*, *Ataç*, *Papirüs*, *Yelken* gibi dergilerde yayımlanır. İlk dönem şiirleri hakkındaki düşüncelerini çeşitli dergilerde açıklamaya gayret eder. Bu dönemdeki şiirlerini *Mülkiye* dergisinde "söylemek istediğim bütün acı şarkılar, küfür gibi çıkıyor ağzımdan. Boşluğa tokat atıyorum" (Anonim, 1970, s. 27) şeklinde açıklar. *Pazar Postası*'nın sanat sayfasında da şiirler yazar.³ Burada yazdıklarını "Kandinsky siyahı ile bulanık, yeni âlemler kurmaktan usanıyorum kafamda" (Anonim, 1970, s. 27) şeklinde anlatır.

Tevfik Akdağ İkinci Yeni sürecindeki duygu ve düşünceleri ile arayışlarını *Papirüs*'te şöyle dikkatlere sunar:

Kitap çıkarmak geçiyor o günlerde aklımdan. Vazgeçiyorum. Şiirlerimin -nerede olursa olsun-yayımlanması bana yetiyor. Ve birden onlara yabancılaşıyorum. İmge, ateşli bir hastalık virüsü gibi, iyiden iyiye yayılıyor bütün Türk şiirine. Ona karşı

² Şimdilik gazetesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Fatih Sakallı, Şimdilik Gazetesindeki Şiir ve Sanat Yazıları, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt: CXI, Sayı: 780, Aralık 2016, s. 81-92 ve Erdal Doğan, Edebiyatımızda Dergiler, Bağlam Yayınları, Birinci Basım Ekim 1997, İstanbul, s. 70-71.

³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Ferhat Korkmaz, Pazar Postası'nın Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

çıkanları bile etkisine alıyor. Anlaşılması zor, taklidi kolay gibi görünen bir şiir biçimi, bir şairler dizisi, edebiyat tarihine kuşkusuz adını kazıyor. Bu şiir için söylenen, küçük bir azınlığın şiiri, karanlık şiir, şekilci şiir gibi sözlerin bir kısmı doğru çıkmış bile olsa, gerçek değişmiyor, Türk şiirine yeni bir söyleyiş şekli, mısra yapısı ve yeni bir tavır -toplumsal koşulların ister istemez bir yankısı olarak- girmiş bulunuyor. (Anonim, 1970, s. 27)

Böylece İkinci Yeni şiir anlayışının yöneltildiği eleştirilere rağmen şiirdeki yeknesaklığı kırdığını söyler. Ancak toplumsal gerekliliklerin gerektirdiği bu değişim Akdağ'ın şiirinde tamamen toplumcu bir anlayışa doğru ilerler. "Tevfik Akdağ 'birşey söylemeyen rastlansal şiir'i kabul etmez. İkinci Yeni'nin "toplumcu bir platform üzerinde kurulma amacı" taşıdığını ve ilerde bu amaca "faydalı" olacağını söyler". (Bezirci, 1974, s. 55) Şiir hayatlarına İkinci Yeni'den ilhamla başlayan ancak sonrasında yönünü değiştiren şairleri Asım Bezirci şöyle değerlendirir: "Tevfik Akdağ, Gülten Akin, Sıtkı Salih Gör, Refik Durbaş vb. şairler İkinci Yeni'nin biçimsel açımlarını toplumcu bir anlayışla birleştirmeye girişirler". (Bezirci, 1974, s. 62-63) Cevat Akkanat da *Gelenek ve İkinci Yeni* isimli kitabında Tevfik Akdağ'ı İkinci Yeni'nin öncülerinden biri olarak ele alır. İkinci Yeni hareketinin içinde yer almalarına rağmen onun toplumcu bir platform üzerinde yazılmış, ilerici bir şiir olduğu görüşünde olan şairlerden birini de Tevfik Akdağ olarak gören Bezirci, İkinci Yeni şairlerinin içerikte yapamadığı değişikliğin Akdağ gibi şairler tarafından gerçekleştirildiğini savunur.

Ece Ayhan ise Tevfik Akdağ hakkında şunları söyler: "Tevfik Akdağ sahici bir İkinci Yenici'dir, nedense adı geçmez, böyle bilinmez". (Yanikel, 2016, s. 13)

Pazar Postası'nın 27 Ocak 1957 tarihli sayısının sanat edebiyat sayfalarında yapılan ankette bu şiir anlayışı ile ilgili düşüncelerini paylaşır. Ankete İlhan Berk, Tevfik Akdağ, Yılmaz Gruda, Edip Cansever, Ece Ayhan, Turgut Uyar gibi şairler katılır. Anketteki sorular İkinci Yeni şiirinin toplumla ilişkisini, şairlerin bu anlayışla yapmak istediklerini, şiirde anlamın varlığını sorgulamalarını ister. Akdağ'ın ankete verdiği cevaplar özetle şu şekildedir: Öz ve biçim şiir için önemli unsurlardır. Muzaffer Erdost'un yeni şiiri 'rastlansal' şiir olarak tanımlamasına karşı çıkar. Şiirde önce öz sonra şekil ortaya çıkar. Ayrıca şiirde kelimeye önem verilmesi gerektiği düşüncesindedir. Kelimeye önem verilmesi de şiire anlam katan kelimelerin bir araya gelmesi anlamında kullanılır. İkinci Yeni şairlerinin imajlar kullanmalarını da dış dünyaya ait görünüşleri değiştirmek için yaptıklarını ifade eder. Yeni şiirin toplumcu görünmemekle birlikte toplumsal meseleleri çok yönlü olarak ele almak istediğini vurgular. Bu şiirden fayda elde etmek isteyen genç okurların bu şiir üzerine daha çok kafa yormaları gereklidir. İkinci Yeni'nin ortaya çıkış sebepleri üzerinde durulması için erken olduğunu söylerken de bunun Orhan Veli'den sonra gelen bir evrim ve değişen toplumsal şartların ortaya çıkmasıyla şiirin yeniden kurulma evresi olarak değerlendirilebileceğini ifade eder. (*Pazar Postası*, İkinci Yeni İçin Ozanlar Ne Diyor, 1957, s. 6-7-11)

Tevfik Akdağ şiirlerinin toplumcu çizgiye kayan ve bireyi ön plana alan tutumu hakkında Varan 8 adlı gazeteye verdiği röportajda "Sizde bilhassa "Randevu 2" şiiri ile, toplumsal mistisizm görüyoruz. Bu yönde tutumunuzu açıklar mısınız?" şeklindeki soruya şöyle cevap verir:

Son şiirlerim için, bu deyim kullanmakta belki haklısınız. Bugünlerde, insanın, birbirine karşı, iki belirli "ben"i üzerinde duruyorum. "Randevu 2" şiirinde de bunu söylemek istedim. Orada, dediğim gibi, iki "ben" var. Biri, insanın kendi için olan "ben" dir. Frenklerin "ego" dediği "ben". Diğeri, insanın kendi dışındakiler, yani geniş anlamda, toplum için olan "ben". Buna da "Hasbi duygu" diyoruz. Doğada, birinci ben, hiçbir zaman, öteki "ben" hesabına feragat etmez. Ama, kültür kurumu, bu "ben"i zayıflatmış, daha da zayıflatacaktır. Bugünün uygar insanında, ikinci

“ben” daha kuvvetlidir, kuvvetli olmalıdır. (*Varan 8 Fikir Sanat Edebiyat Gazetesi*, Ayaküstü Konuşmaları, 1955, s. 4)

Akdağ, sahibi olduğu *Şimdilik* adlı fikir ve sanat gazetesinin 6. sayısında genel bir edebiyat değerlendirmesi yapar. (*Şimdilik*, Neredeyiz, 1955, s. 1) Bu değerlendirme üç ana başlığa ayrılır: Batı'ya göre edebiyatımız, halka göre edebiyatımız, sanatçıya, yazara göre edebiyatımız.

Batı'ya göre edebiyatımız kısmında Batı'ya kıyasla başarılı bir edebiyatımızın olmayışının sebeplerini sıralar. Birinci olarak tarihi, ikinci olarak Türk dilinin bir kültür dili olmayışını, üçüncü olarak da tartışma özgürlüğünün olmayışını sebep olarak gösterir.

Halka göre edebiyatımız başlığı altında yazarın halkın gözündeki konumunu tartışır. Sanatçının yazdığı esere karşılık maddi bir kazanç sağlayamaması, halkın “sanatçıyı, yazarı, değiştirici, yapıcı olarak değil, sadece eğlendirici, güzel vakit geçirtici” olarak görmesi, bunun karşılığında da sanatçının kayda değer eserler vermektense “hafif” eserler vermesi eleştirilir. Yazarın, sanatçının “kamu görevlisi” olarak halkın hizmetinde olması gerektiği vurgulanır. Akdağ'a göre “edebiyat bir okul, yazar ve sanatçının da bir öğretmen” olduğu herkes tarafından kabul edilmelidir. Ancak bu sağlandıktan sonra bize ait olan eserler yazılabilir.

Son olarak ise sanatçıya, yazara göre edebiyatı sorgulayan Akdağ, bu kısımda sanatçıya düşen sorumluluğu hatırlatır. Sanatçıların ünlü olabilmek için başvurduğu yolları eleştirir. Sanatçıların kıskançlıklar, kavgalar yüzünden başarılı olmadıklarını anlatır. Ya da dostluk, ağabeylik değerleriyle sanatın yeterliklerinin karıştırıldığını, kabiliyetsiz insanların bu sayede sahte şöhretlere kısa zamanda kavuştuklarını ifade eder. Akdağ iki duruma da karşı çıkar. Sonuç olarak Türk edebiyatının oluşabilmesi için halka, sanatçıya, yazara aynı şekilde sorumluluk düştüğünü ifade eder.

Şimdilik gazetesinin 3. sayısında ise farklı bir değerlendirme yapar. Yazısına sanatın tanımı ile başlayan Akdağ'a göre sanat “içinde fikir ve zeka olan; fakat kendisi, fikir ve zeka olmayan bir zihin çalışması”dır. Sanatın malzemesini eşya ve insan olarak görür. Bunların birbirine estetik bir zevkle karışması sonucunda da sanat ortaya çıkar. Sanatın niçin yapıldığı sorusuna verdiği cevap ise onun sanat anlayışını gösterir niteliktedir:

Sanat niçin yapılır? Sanat yapıtı için iki malzeme var, demiştik. Eşya ve insan. Bunlardan, önce eşya üzerinde duralım. Bu hâlde, yapılacak sanat edilgendir. Yalnız kendi içindir. Başka deyimle, sanat için sanattır. Burada sanatçının dileği, bir estetik içinde, belli bir şekil verebilmek, emeğini göstermektir. Bu, bir lükstür, fantezidir, olmasa da olur. Örneğin, yalnızca bir ağacı anlatan şiir, bir meyveyi gösteren resim, bir hayvanı canlandıran heykel. Bunların yapılmasındaki “neden” bir güzellik çabası, bir haz duyma isteğinden başka ne olabilir? Bugün, yirminci yüzyılın hızlı dünyasında, artık eşyanın sanatını yapmak, pısrıkçadır, gülünçtür.

İnsan. Sanatın asıl malzemesi, hamuru. Bu sanat etkendir: Sanatçı istese de istemese de etkisi olacaktır. Ama, kime, nasıl? Bunda sanatçı, kendinin, ister bireyci olduğunu sansın, ister toplumcu olduğunu sansın. Sonuç değişmeyecektir.

Sanatçı, her şeyden önce kendini görür, kendini algılar. Her şeyden önce kendi vardır. Yapacağı bütün tümevarımlar kendinden başlayacaktır. En son durduğu gene kendidir, kendi beynidir, kendi yüreğidir, kendi sözüdür. (...) Sanatını yaparken çıkış noktası yine kendisidir. Kendi olmayınca sanatı da olmayacaktır.

Yapıt ortaya çıktıktan sonra ise yazarın “neutre” olduğunu söyler. O, yalnız gösterir, işaret verir; yalnız, ortaya koyar, bırakır. Gerisi, bilimcilerindir, yöneticilerindir. (*Şimdilik*, Sanatın Görevi, 1955, s. 1) Sanatın görevi ise insanın iç ve dış gerçekliğini kendisinden yola çıkarak ortaya koymaktır.

3. Şiirlerinin Değerlendirilmesi

Şairin ikinci kitabı *Çıplak ve Sevinçle* İstanbul Koza Yayınları arasında çıkmıştır ve 1977 tarihini taşır. 79 sayfadan oluşan bu kitapta Çağrışımlar ve Çıplak ve Sevinçle şeklinde iki ana başlık altında toplam 25 şiir bulunur. Bu kitap için Muzaffer Uyguner Türk Dili dergisinde bir değerlendirme yazısı yazar. Bu yazıda özetle şairin İkinci Yeni akımı içinde anıldığını ve çıkardığı bu ikinci kitabında da imgelere dayalı anlatımını devam ettirdiğini, yalnız kitabın ikinci bölümündeki şiirlerin “kişiselden toplumsala kadar uzanan bir öz”ü getirdiğini söyler. Şiirlerinde görülen bilge tavrının yanında öğüt veren sanatçı kimliğini sergilemesini ise yadırgar. (Uyguner, 1978)

Üçüncü kitap *Eski İnsan Sözleri* Edebiyat Gazetesi yayınları arasında 1990 yılında İstanbul’da çıkar. 78 sayfadan oluşan bu kitapta İnsan Hâlleri ve Gerçek Arayıcısı başlıkları altında 20 şiir bulunur.

Bütün Şiirleri ise *Kıpırda Ey Aydınlik* başlığıyla Bilgi Yayınevi tarafından 1994 yılında Ankara’da kitaplaştırılır. Bu kitabın içinde şairin üç kitabındaki şiirler bir araya getirilmiştir. Ancak Şimdilik dergisinin Mayıs 1955 tarihli beşinci sayısında yer alan ‘Randevu 2’ ve Şubat 1955 tarihli ikinci sayısında yer alan ‘Kuanta’, M. Nihat Etiz’in hazırladığı Cumhuriyet Dönemi Mülkiyeli Şairler Antolojisi’nde Tevfik Akdağ’a ait olduğu belirtilen ve şairin son kitabı *Eski Zaman Sözleri*’nde yer alan ‘Şiir Beyi’ başlıklı şiirler bütün şiirleri içerisinde yer almamıştır.

Bu bölümde şairin yayımlanan üç şiir kitabındaki şiirler ele alınacaktır. Yapılan değerlendirmeler tematik ağırlıklı olacaktır. Her kitap kendi içerisinde bireysel ve toplumsal temalar başlıkları altında değerlendirilecek, sonuç kısmında ise şairin şiir anlayışı şiirlerinden hareketle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

3. 1. Lacivert Kanatlı Bir Kuştur Gece

Tevfik Akdağ’ın ilk kitabı *Lacivert Kanatlı Bir Kuştur Gece*’dir. Kitabın ilk baskısı 1968 yılında İstanbul’da Uğrak Kitabevi’nden çıkmıştır. 48 sayfadan oluşan kitapta 30 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden “Meta Fizik” Şimdilik dergisinin Ocak 1955 tarihli birinci sayısında yayımlanmıştır. Ayrıca *Pazar Postası*’nda yayımlanan beş şiiri de şairin bu ilk kitabında yerini alır. Bu şiirler şunlardır: “Akdenizce” (29 Eylül 1957, S.38, s. 6), “Az Kesit” (18 Kasım 1956, S. 47, s. 6), “Oynaklı Pazar” (17 Şubat 1957, S.8, s. 7), “Gevşek Kıravatlı İbrahim” (23 Kasım 1958, S. 47, s. 9), “İbrahim Eşittir İbrahim” (10 Ağustos 1958, S. 32, s. 7).

Kitapta yalnızlık, yabancılaşma, aşk/sevgi, toplumcu temalar ön plana çıkar. Şiirlerde söyleyici hayata karşı bir tavır geliştirme gayreti içindedir. Bu gayretin temelinde de yaşama sevincini koyar. Bunun üzerine inşa ettiği hayatın farklı yönlerini, insan manzaralarını dile getirir. Söyleyicinin sesi bir düzen oluşturma endişesi ile birlikte kararlı bir tonla çıkar. Bu durum şiirlerde kullanılan kelimelerin seçimini de belirler. Ağırlıklı olarak fiillerin ve sıfatların kullanıldığı söylenebilir. Ancak İkinci Yeni anlayışıyla kaleme alınan şiirlerde çok daha sembolik, alışılmamış bağdaştırmaların olduğu, şaire özel kelimelerin ve kelime gruplarının kullanıldığını görmek de mümkündür: Sıcak içri, Picasso’nun çıplakları, Van Gogh’un buğdayları, meryem yüz, bıkkın süreli enflasyon ahlakı, yanlış isa’lı hâlimeler, oynaklı pazar, yanıklı hayat, delirimsirek bir delikanlı, amore françeska, uydu ibrahim, Kandisky siyahı, anadan doğma kadehler, alkol yiyorum çatır çatır, makarna içiyorum beyaz sülük gibi, ne güzel alkol makarnam, تنها bir kız, ısmarlama bir deniz, besberaber, kısıvrak karanlık, aklımın zehir yuvarlağı, bön aynalar, alafrağa portakal, çapraz karanlık, hayvanistan, geberik saltanat, âlosman loşluğu, Ceneviz kadınlığı, nihavent burjuva, soyut insan kuruları, kulaklarımda miskin çingene, Katolik bozması kısık panayot, paranın isterikleri, katolik diz kapakları, yaşamın donuk bekleyiş çamuru, ş’apsam, gulümtiyana, abacanakinuska, kendi gövdesini yiyen bir hayvan, kuanta gibi örnekler şairin İkinci Yeni’ye olan bağlılığını gösterir niteliktedir.

Tevfik Akdağ mekân kullanımını konusunda da geniş bir bakış açısına sahiptir. Sadece İstanbul, İzmir gibi şehirler değil sokaklar, caddeler, yabancı ülkeler de söz konusu edilir. Kumrular sokağı, İzmir, Müjde sokağı, İstanbul, Cezayir, Ege Denizi, Akdeniz, Afrika, Kordon I, Rum sokağı, Göztepe, Galata, Beyoğlu, Marmara, Seyhan, Nasıra, Adana, Harput, Kars, Habusu, Subasan şairin ilk kitabında adı geçen yer isimleridir.

Bu kısımda *Lacivert Kanatlı Bir Kuştur Gece* kitabındaki şiirlere hâkim olan temalar sınıflandırılıp değerlendirilecektir. Bu kitaptaki temaların ağırlıklı olarak bireysel olduğu görülür. Yalnızlık/yabancılaşma bu temalardan ilkidir.

Büyük şehir hayatında ekonomik kaygıların yalnızlaştırdığı birey, zamanla topluma da yabancılaşır. Tevfik Akdağ, yalnızlık temasını genellikle bireysel olarak ele almayı tercih eder. "Randevu 2" şiirinde söyleyici, kendisine yabancılaşarak etrafında olan biteni anlamaya çalışır. Yaşadığı hayattan memnun olmayan ve kendini anlamaya çalışan bireyin gel-gitleri yansıtılır.

Bireyin yaşadığı topluma uyum sağlayamaması yalnızlaşmasının da kaynağı olarak gösterilir. "Cahil" şiirinde "Sizi bulsaydım sizden yaşamayı öğrenecektim" (Akdağ, 1994, s. 15) diyen söyleyici, ztlıkların arasında kaybolur ve yalnızlaşır.

"Sekiz buçuk"ta bulvardaki kalabalığın içinde yalnız bırakılan bir insanın sesi duyulur. Şehrin kalabalığını da, ıssızlığını da gösteren bir saat olarak sekiz buçuk bir değerlendirme noktasıdır. Kalabalık bir zamanda herkes birbirine karışır, herkes aynlaşır. Ama söyleyici yine de fark edilmek ister. Burada "beni bıraktınız" ifadesinin terkedilmişliği de vurguladığı görülür.

"Sıcak ıgri" dış dünya ile iç dünyayı birbirine uydurma çabası olarak değerlendirilebilir. Şiirde gün sonunda eve gelişin üç farklı hâli tasvir edilir. Birincisinde eve sarhoş gelen ve geceyi de kelimelerle meşgul olarak geçiren biri vardır. İkinci akşam hiçbir şeyle ilgilenmeyen biri hâline gelir. Dünyada olup biten şeyler umurunda değildir: "Bugün ben dünyada yoktum dokunmadım yatıyorum" (Akdağ, 1994, s. 21). Üçüncü akşam ise kendisini ve çevresini tanımayan çalışan biri hâline gelir. "Güneş vuruyor kapıyı açıyorum" (Akdağ, 1994, s. 21) ise yeni bir güne yeni bir başlangıcın ifadesidir. Söyleyicinin bir noktada yalnızlığını hayata tutunma gayretiyle azaltmaya çalıştığı söylenebilir.

"Ucuz oyun", "Cahil" şiirindeki gibi Müjde sokağında geçer. Söyleyici evinde yalnızdır. "Dört dilsiz duvar dört dram seyircisi" (Akdağ, 1994, s. 22) dir. Bu yalnızlığı gidermek için sabah dışarıya çıkar. "Linotipler rotatifler manşetler" (Akdağ, 1994, s. 23) yalnızlığını paylaştığı matbaa makineleridir. Yapamadığı her şeyi mürekkep ve kâğıtlar vasıtasıyla yapabilir hâle gelir, bu defa da "Konuşun dört arkadaşım" (Akdağ, 1994, s. 23) diyerek yalnızlığın geride kaldığını anlatır.

Bireysel temaların bir diğeri olan aşk/sevgi, şiirlerde hayata tutunmak için bir vasıta olarak ele alınır. Yalnızlaşan ve içine kapanan birey aşka/sevgiye sığınır. Bu şiirlerden biri olan "oynaklı Pazar"da:

Ben senli olmaya alıştım belli oluyor

Daha fazla daha bin kere hiç ayıp değil

Kendimli ve senli başka kimseyle beraber

Hep yanmalı hayat dünyada istediğim kadar

Bu farkında değil günler haddinden fazla senli (Akdağ, 1994, s. 26)

mısralarıyla sevgili ile beraber olmanın kaçınılmazlığına işaret eder. İki âşığın aralarındaki ilişkinin hareketliliğini ise mambo dansıyla özdeşleştirip anlatır.

"Gülüm" şiirinde ise âşık olmalarına rağmen birbirlerinden ayrılmak durumunda kalan iki kişinin hâli yansıtılır. Bu ayrılığın sebebi "kaldım diye yağmurlarda yalnız/ düştüm diye yataklara kuru

tahtalarda” (Akdağ, 1994, s. 34) mısralarından anlaşıldığı kadarıyla bir zorunluluktandır. “bu yağmurlar geçer ben kurtulurum/ ağlama gülüm ağlama gülüm” (Akdağ, 1994, s. 34) ifadeleri de bu ayrılığın hapis yüzünden olduğunu düşündürür. Sığınılan aşkın başka bir yokluğa çare olamadığı da ifade edilmiş olur.

“İzmir’de ıslak taşlar üstünde” şiirinde, birbirlerinden ayrılmak üzere olan iki sevgilinin durumu anlatılır. Ayrılık hissedildikçe söyleyicinin “dünyam daralıyor- bu bir cinayettir/ Dünyaları gibi/ Kelimeci pısrık şairlerin” (Akdağ, 1994, s. 31) demesi de anlam kazanır. Giderek yalnızlaşma söyleyiciyi eleştirel bir tavra da sürükler. Kelimeye önem veren şairleri pısrık ve dar bir dünya görüşüne sahip olmakla suçlar. Bu şiirde Tevfik Akdağ’ın şiir anlayışıyla ilgili açıklamalara da rastlamak mümkündür. “Uzun gecelerin manastırında/ Ağır bir hava gibi yoksulluğum/ Kandinsy siyahıyla bulanık/ Yeni âlemler kurmaktan usanmış kafasında” (Akdağ, 1994, s. 31) mısraları şairin kafasında kurmaya gayret ettiği yeni âlemlerin yoksullukla, yalnızlıkla sarıldığına ve onun gelecek ümidinin karanlığa saplanmasıyla açıklanabilir. “Şiirlerinde bir karamsarlık havası vardır. Çocukluğundaki kıtlık günlerinin bunda ilk etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Ondan sonraki yoklukla geçen yaşantısı da bu arada düşünülebilir” (Anonim, 1970, s. 27).

Yaşama sevinci Akdağ’ın şiirinde önemli bir dayanma noktasıdır. Bireysel bir tema olarak da sıklıkla kullanılır. Hayatın güçlükleri karşısında ona karşı duracak güç, bu sevgide yatar. “dar kan” şiiri de bu sevinci ifade etmesi bakımından önemlidir. Bu şiirde söyleyici Hrisi Stefanopol ile konuşur. Karanlıktan, yalnızlıktan, yokluktan yorulan söyleyici bütün bunlara rağmen yaşamının böyle bir şey olduğunu kabullenir. Bu kabulleniş onun yaşama olan bağlılığından ileri gelmektedir. “Ben kaç kez girdim böyle kemik katılığına/ hızlı duygularla büyük kenarında yokluğumun/ yüzüm alıştı kendime bön aynalarda” (Akdağ, 1994, s. 38) diyen söyleyici “kalleş bir oyunda gibi yenilir bazen insan” (Akdağ, 1994, s. 38) ifadesiyle de yaşamının kuralının bu olduğunu söyler. “Ölmicem ben ne kadar gerilse tellerim/ sen yine merhaba diyeceksin benden önce/ her kapıdan girişimde bana gülerek/ ben yine böyle aklımın zehir yuvarlağında” (Akdağ, 1994, s. 38) yaşamakta direnmenin önemini vurgulayan, aklın çizgilerinin dışına çıkarak mücadele etmenin gerekliliğine işaret eder.

“Meta fizik” şiirinde “Ben yarım bir güneşten bir gün yaparım”, “ben yarım bir güneşten mutluluk yaparım” (Akdağ, 1994, s. 17) cümleleriyle yaşama sevincini ve bağlılığını ifade eder. İnancı ve umudu olduğu için yaşamasının da mümkün olduğunu anlatır.

Şiirlerdeki kadın unsuru da önemlidir. Kadın da tıpkı aşk/sevgi temasında olduğu gibi yalnızlıktan kaçış için bir sığınaktır.

“Semira’ya gece yarılarında sonra yazılmış delice mektuplardan” şiirinde Semira’ya yazılan mektubun aslında hayatı anlama gayreti olduğu görülür. Söyleyiciye göre hayatın amacı yaşamak, özgürlük, kardeşlik, mutluluk, insanlık ve sevdiği kadındır. Semira “semira’lı istanbul” şiirinde yeniden ortaya çıkar. Bu şiirde de İstanbul’un bir kıtasında yaşayan Semira’dan söz edilir. Şehrin iki yüzünün olduğu ancak Semira’nın yaşadığı tarafın söyleyicinin hoşuna gittiği, diğer kısmının onu ilgilendirmediği anlaşılır. Söyleyiciye göre çağırdığı herkesin Semira olması da bu sebebedir. Semira yanında ayrıldığında söyleyici için İstanbul’un bile önemi kalmaz.

“Güzines”, şarkıcılık yaparak hayatını kazanan bir kadının hikâyesidir. Para kazanma zorunluluğu bu kadının hayatındaki pek çok güzel şeyi ötelemesine sebep olur. Hayatının en güzel yılları böyle geçtikten sonra bu kadının artık köşesine çekildiği anlatılır.

“Geçkin bir müslüman kızın mayhoş şarkısı’nda yaşı geçkin bir kızın içindeki aşkın ve şehvetin boşluğunu kapatma isteği ile toplumsal ve dinî normlar arasında kalması anlatılır. Kederli ve yalnız olması yine de kötü yola sapmasına neden olmaz.

Akdağ toplumsal temaları işlerken, İkinci Yeni’nin soyut, imgelere dayalı anlatımından ziyade toplumcu gerçekçi anlayışın etkisiyle eleştirel bir anlatıma başvurur. Bu eleştirel tavır, geniş bir

bakış açısıyla okura sunulur. Türkiye'deki, Afrika'daki insanların hayatlarından kesitler yansıtılır. Şehirde yaşayan küçük insanların geçim sıkıntıları ele alınır. Şehir hayatı da toplumsal temalardan biri olarak değerlendirilebilir. Şairin kendi hayatından izlere de rastlanan "başladı izmir sabahı"nda sabahın erken saatlerinden itibaren ekmek kavgasına başlayan tütün, üzüm tarlalarında çalışan işçiler ve balıkçıların zorlu hayat mücadelesi anlatılır.

"Seyhan" şiirinde de Adana'da yaşayan insanların hayatlarından bölümler aktarılır. Bu şiirde eleştirel bir tavır görmek de mümkündür. Şehrin sahip olduğu kıymetlerin sadece adlarının bilindiği ama gerekli değerini gösterilmediği anlaşılır. Söyleyicinin bu konudaki tavrı nettir:

Seyhan dediniz kentin ortasından
Akan bir halkı kasedtiniz
Ne gönlü yücesiniz
Bol para çal para dış ödeme dengesi
Siz kendi gövdesini yiyen bir hayvan gibi
Utanmazsınız. (Akdağ, 1994, s. 51)

Burada yapılan eleştirinin muhatabı şehrin yöneticileri de olabilir.

Şairin "kılıksız opera"da da doğu bölgelerindeki insanların yaşadığı yoklukları değerlendirdiği görülür. Harput, Kars, Habusu, Subasan gibi yerlerde insanların köle gibi çalıştırılmaları ve yaşadıkları hayatın tekdüzeliği anlatılır. "Lacivert kanatlı bir kuştur gece" (Akdağ, 1994, s. 52) ifadesiyle de bu hayatın ancak geceleri sakinleştiğine işaret eder. Buralarda yaşayan herkesin adı Mustafa'dır, mekânlar ayrı olsa da yaşanan aynıdır. Şair, aynı dikkatle "İbrahim eşittir İbrahim" şiirini de kaleme alır.

"Gevşek mavi kıravatlı"da 1958 yılından bir kesit aktarılır. İzmir'de yaşayan delimsirek bir delikanlının yaşadığı bunalımı, değişen zamana uygun eğlence anlayışını, sinemaları, kadınları anlatılır. "Yoğun yoksullu eski grek kentin(d)e" (Akdağ, 1994, s. 29) "büyük gelirlili yurttaşları" (Akdağ, 1994, s. 29) seyrederek. Bu ifadelerde de toplumsal bir söyleyişin izleri görülür.

Tip eleştirisi, şairin bireysel olarak değerlendirmelerinin yer aldığı şiirlerde kullanılır. "uyuşuk istanbullar" şiirinde bir tipi eleştirmek amaçlanmış gibidir. Yaptığı her şeyin bir gösteriş olduğu anlaşılan, gerçek bir soylu ve entelektüel olmayan bu tip yanında Naki diye biriyle gezer, ayakta Bach dinler, belli duraklarda kadınları bekler.

Ha pardon
Bir de öncü dedikleri
Frenk yazarlarını okur arada bir
Bir şeye benzesin diye surati kalabalıklarda
Modern aydın baylarla söyleşir
Sararmış alkol çanaklarında Beyoğlu'nun (Akdağ, 1994, s. 42)

Böyle bir kişinin tek derdi mutlu yaşayabileceği bir dünyanın hayalini kurmaktır.

"Kısıp panayot" şiirinde de bir tipin anlatıldığı görülür. Panayot ticaretle uğraşan ve oldukça zengin olan bir adamdır ama buna rağmen paraya hükmedebildiği gibi kadınlara hükmedemez. Dünyayı bir ucundan parası sayesinde yakalayan bu adam "Leyla" ile olan ilişkisini de parasını işletir gibi yürütmek ister ancak başarılı olamaz. "tu toplum sizi kahretsin", "bık", "sıkıntımın galatası", "dük" başlıklı şiirlerde şair, şehir hayatının bozulan düzenini, insanların riyakârlıklarını, değerlerdeki yozlaşmayı da eleştirir.

Şairin toplumcu temalarına bir diğer örnek toplumcu duyarlılık ve kötü politikalarıdır. Burada da eleştirel bir bakış açısını görmek mümkündür. “akdenizce”, şairin İkinci Yeni anlayışından çok toplumcu duyarlılığa yer verdiği şiirlerinden biridir. Bir yanda Cezayir’de yaşanan Fransız terörü, diğer yanda Akdeniz duyarlığı ve aşk ele alınır. Sevgilinin “meryem yüzü” (Akdağ, 1994, s. 24) söyleyiciyi bu vahşet karşısında yatıştırabilen tek şey olarak gösterilir. Yaşanan acılara karşı dayanma ve sabretme gücünü sevgili ile birlikte olmaktan alacağını açıkça ifade eder. Söyleyici kötü politikalarından kaçarken sevdiği kadın da kadınlığından kaçmaktadır. Sığındıkları liman da aşk olacaktır.

“Afrikalı”da da benzer bir duyarlıktan söz etmek mümkündür. Şiirden iki farklı anlam çıkarılabilir. Afrika uzun yıllar sömürge olarak yaşamış bir topluluğun coğrafyasıdır. Yokluğun, acının burada yaşayan insanlar üzerinden anlatılması söz konusudur. Bir de sevgilinin iri siyah gözleri Afrika siyahıyla benzeştirilir.

Afrika balığını bilmiyorum sade gözlerin yetiyor
Gözlerin iki siyah balık gibi yüzünde
İki siyah afrika
Biri yanımda susuyor
Biri de susuyor evliya gibi
Asya ile Avrupa arasında (Akdağ, 1994, s. 27)

mısralarıyla hem gözlere hem de Afrika kıtasındaki olaylara gönderme yapılır. Şiirde vurgulanmak istenen asıl mesaj ise son mısralarda gizlenir: “Afrika balığında bir kurşun/ Gözlerinde bir silahsızlanma” (Akdağ, 1994, s. 27). Gözlerin silahsızlanması, Afrika üzerindeki sömürgeci zihniyetin biteceğine olan umudu da simgeler. Şair, sömürüye karşı olan düşüncesini de ortaya koymuş olur.

“Gulümtiyana”, hem İkinci Yeni hem de toplumcu anlayışının izlerini taşıyan bir şiirdir. Yokluk içinde İkinci Dünya Savaşı’nı yaşayan, ailesi de darmadağın olan bir çocuğun hikâyesi anlatılır. Bu şiirde anlatılan çocukluğun kaynağını şairin kendi hayatından aldığı söylenebilir. Hüzünlü ve eksik hissedilen bir çocukluğun acısı dile getirilir.

Tevfik Akdağ yayımladığı bu ilk kitabında İkinci Yeni anlayışına bağlı olduğunu hissettirir. Bu kitapta yer alan “sıcak ığrı”, “ucuz oyun”, “az kesit”, “tu toplum sizi kahretsin”, “bık”, “sıkıntımın galatası”, “güzines”, “dük”, “geçkin bir müslüman kızın mayhoş şarkısı”, “gulümtiyana”, “ateşkes”, “kuanta” başlıklı şiirlerinde tamamen İkinci Yeni anlayışının sembolik ve kapalı anlatımını görmek mümkündür. Ancak bir süre sonra toplumcu anlayışa doğru bir geçiş hissedilir. Dolayısıyla Akdağ’ın İkinci Yeni’nin unutulmuş bir şairi olmasının da sebeplerinden biri de ortaya çıkar.

3.2. Çıplak ve Sevinçle

1978 yılında yayımlanan bu kitap, Çağrışımlar ana başlığı altında 10, Çıplak ve Sevinçle başlığı altında 15 şiirden oluşur. Çağrışımlar başlığındaki şiirler Akdağ’ın İkinci Yeni anlayışından tamamen uzaklaştığını gösteren özellikler taşır.

Bu kitapta yer alan şiirlerde duygu ve düşüncelerin eşit ağırlıkta ele alındığı görülür. Özellikle aşk ve sevgi şairin en önem verdiği duygulardır. Hayatın da, insanlığın da merkezine bu iki değeri koyar, kendi hayatını ve sanatını da buna göre şekillendirdiğini düşündürür. Ayrıca toplumcu düşüncenin gereği olarak yönetime dair eleştirilerini sıralar, insanoğlunun hayat karşısında verdiği haklı mücadelesini yüceltir. Aklın varlığı da insanoğluna yol gösterdiği için yüceltilir.

İlk kitabında olduğu gibi serbest vezin kullanan şairin dil kullanımında da daha anlaşılır olma gayretine girdiği görülür. Toplumcu anlayışın gerektirdiği şekilde kelime seçiminde ve imge dünyasını oluşturmada daha net çizgilere sahiptir. Bunu sağlamak için de bazı şiirlerinde (“beyaz yangın”, “çiplak ve sevinçle”, “bir yerlerde yalnız”, “yalanının ölümsüzü yoktur”, “santiago’lu çocuk”) uzun şiir cümleleri yerine kısa, iki mısra(ikilik) şeklinde bir kullanıma yöneldiği söylenebilir. Ancak toplumcu çizgide bile olsa şairin kendine özgü bir imaj dünyası olduğunu söylemek gerekir. Saat denen uydurma, salyangozlaşmalar, yasağın çarpık tadı, göl deliliği, tüketim bilimleri, kullanılmış saatler, milyonla kölenin silahsız gözü, kocamış geleneği insan sabrının, kendi başına bırakılmışlığın uğultulu sancısı, insanın çoğul onuru, düşüncenin delici aygıtı, bıkkınlığın sarkacı, bezginliğin akrebi, kafamdaki sürgünler, yüzümün bozulmamış bir töresi, içleri buz kesilenler, gözlerinde karanlığı taşıyanlar, inancı nasır bağlayanlar, umudun kalabalık kapısında sıkışıp ezilenler, yaşamayı pis ceplerine dolduranlar, kuruntunun şatosu, yaşamanın sinsi kahyaları, alnıdaki sıcak kırbaç, bedenimin doymaz açlığı, kalbimin süresiz sözleşmesi, göğsümdeki erimeyen platin, beynimdeki yangın, değeri var eden kutsal emek, mutluluğu engelleyen kör birikim, insan çekirdeği, gerçekliğin ateşi, düşüncenin geniş kalçalı evreni, ateşin içinden geçen, dört duvar arasında düşünen, Frank şatosu, kırları ve kentleri soyanlar, aklın ensesi, güneşin kamburu, evrensel akış, aklının tetiği, çiçek duruşlu bir can, belleğinde biriken tortu, dünyanın geniş sıcak rahmi örnekleri şairin dünya görüşünün, şiirlerinin kelime dünyasına yaptığı etkiyi gösterir niteliktedir.

Tematik bir değerlendirme yapıldığında ise bireysel ve toplumcu temaların ele alındığı görülür. Bireysel temaların başlıcası ise aşk/sevgidir. Bu başlık altında değerlendirilecek şiirlerde kadın-erkek ilişkisi tüm boyutlarıyla ele alınır. Sevgilinin varlığı hayatın bütün acılarını unutturacak bir unsurdur. “girince sen sütümün odununa”, “aykırı değildir isteğim doğaya” şiirlerinde aşkın varlığı yüceltilir, varoluşun şartlarından biri olarak gösterilir.

“Sevgi yoksa ben de yokum”, her şeyin merkezine sevgiyi yerleştiren bir zihniyetin ürünüdür. Evrenin oluşmasında, yaşamın her türlü kuralında, düşüncenin oluşumunda, akılla duyguyu dengeye koymakta, birliğin ve bağlılığın oluşmasında sevginin önemi vurgulanır.

“Yıldızların buzunda”, her şeyin üstünde görülen aşkın yüceltildiği görülür. Aşkın anlatılmasında toplumcu bir bakış açısını bulmak da mümkündür:

Milyonla kölenin silahsız gözünde

Başkaldırının inatçı ateşinde

Kahırda çilede tarihin vurucu nefretinde (Akdağ, 1994, s. 63)

mısralarında aşkın bir dava anlamında kullanıldığı da görülür. “Düşün ve şiirin parmaklarında” (Akdağ, 1994, s. 64) şekillenen aşk âdeta kristalleşir.

“Aykırı değildir isteğim doğaya” şiirinde sevgiliyle birlikte olma isteği dile getirilir. İlk gençliğin dile getirildiği şiirde “isteğim uygundur ahlakım en eski tohumuna” (Akdağ, 1994, s. 62) diyen söyleyici cinsel duygularının uyanışını özgürce yaşamak isteğini dile getirir.

“Yorul kalbim yorul”, “okusun diye sevgisizler”, “can”, “aşkın kronolojisi” gibi şiirlerde de aşkın farklı hâlleri yansıtılır. Bu kitaptaki “aşk memurları için dolmuş şarkısı”nda, hayat kadınlarının hayatlarından kesitler sunulur ve onları bu hayata mecbur bırakan unsurlar vurgulanmak istenir.

Bireysel temaların bir diğeri mutluluktur. Bu kitapta şairin mutluluk arayışı aynı zamanda hayata tutunma çabasının beraberinde getirdiği bir unsur olarak işlenir. Hayatın olumsuzlukları karşısında acı çeken, mutsuz olan birey tek çıkış yolu olarak kendisini mutlu edecek şeyleri arar:

“Kimlerdensin mutluluk”, başlığından da anlaşılacağı gibi söyleyicinin mutluluk arayışını anlattığı bir şiirdir. Mutluluğu saklı olduğuna inanır söyleyici önce. Bir şey istemeyenlerden ya da

“yaşamayı pis ceplerine dolduranlar”(Akdağ, 1994, s. 75) dan saklandığını düşünür. Sonra mutluluğu kimlerin hakettiğini söyler: “Sabırla bekleyenler” ve “inanmışlar” (Akdağ, 1994, s. 76). En sonunda da mutluluğu aramak yerine görmek gerektiğini fark eder. Hayatın içindeki en basit şeyler bile insanı mutlu edebilir. Umudu kesmemek, kuruntulardan ve yalanlardan uzak durmak mutluluğun sırrına erişmek için yeterlidir. Burada dikkati çeken husus şairin toplumcu bakış açısını bireysel temalarda da kaybetmeyişidir.

Şairin kullandığı bir diğer tema yaşama sevincidir. Bu temanın temelinde de toplumcu bakış açısı vardır. Her şeye rağmen direnen, mutlu olmak isteyen bir zihniyetin izleri görülür.

“Beyaz yangın”, söyleyicinin onu hayata bağlayan unsurları anlattığı bir şiiirdir. Korkan, bunalan, umutsuzluk içindeki birey her şeye yeniden başlamak, olumsuz duygu ve düşüncelerini arkasında bırakmak ister. Ağrı, acı, kötümserlik, öfke, sabır, suskunluk, yalnızlık gibi pek çok unsur söz konusu edilir. Söyleyicinin hayata bağlılığını sağlayan bir tutkusu vardır. Bu bağlılığı destekleyecek her şeyi ister. Ona engel olacak olanları ise değiştirme peşindedir. Düşüncesi, zihni çalıştığı zaman hiç değişmeyecektir. Ona dayanma gücü veren de düşünebilme gayretidir.

Kitaba ismini veren “çıplak ve sevinçle”de her şeyin çözümünün insanoğlunun elinde olduğu vurgulanır. Dünyaya çıplak ve sevinçle gelen insan düşünüp, zihnini açık tuttuğu müddetçe her şeyi de başaracak güçtedir. Her şeyi sorgulayan, merak eden insan örnek olmalıdır. İnsani değerleri kaybetmeden yaşayabilmek aklın koyduğu kurullarla yaşayabilmek temel amaç olmalıdır.

“Bin güneşin kamburuna” şiiirinde söyleyici, güneşli bir Ege kasabasında yaşayan Ahmet adlı birini eleştirir. Söz konusu edilen şey ise yaşaması kolay ve güzel olan bir yerden şikâyet eden Ahmet’in düşünceleridir. “Güneşin kamburu” ifadesi ile parlak ve aydınlık zamanlar kastedilir. Toprakla, rüzgârla, hava ile kurulan doğrudan temasın bir insan için en büyük nimet olduğu düşüncesi vurgulanır. Ahmet ise “adam gibi yaşamak” hevesindedir. Buna karşılık söyleyici “Deli Ahmet” dediği Ahmet’e güneşin kamburuyla yaşayabilmenin mutluluğundan söz eder.

Akdağ’a göre akıl hayatı, aşkı, doğayı daha iyi anlayabilmenin anahtarlarından biridir. Bir nevi hayatın muhasebesini yaptığı ikinci kitabındaki şiiirlerinde aklın varlığına önem verir. “akıl” şiiirinde bu görüşünü desteklemek için âdeta akıl güzellemesi yapar.

“Aklın ensesinde”, masalsı bir söyleyiş özelliği gösterir. Daha iyi yaşamak isteğiyle şehre giden insanın hayatın yıpratıcı süreci karşısında tutunamayışı, elindeki inandığı değerleri hiçe sayan bir zihniyetin kurbanı oluşu anlatılır. Doğal hayatın içinden, ait olduğu dünyadan ayrılan birey kendine de, içinde bulunduğu topluluğa da yabancılaşır. Yaşadığı ülkede her şey ve herkes yavaş yavaş yok olur. Kötü olan her şey yok olmaya mahkûmdur. Ülke âdeta canlı bir varlık gibi gösterilir ve kendini kaybetmek istemeyen bireylerin ona yalvardığı görülür. Yönetim değişir, zihniyet değişir ama aklın varlığını etkileyemez. Halk yine halkı doğurur. Bu şiiirde siyasi anlamda bir eleştiri görülür. Köyden kente göç gibi bir problemle birlikte değişen hayatlar ve bu değişimin sorumlusu olarak gösterilen idare eleştirilir.

Şairin, duygu ve düşünce dünyasını olduğu kadar poetikasını da ifade ettiği şiiirleri vardır. Bunlardan biri de ikinci şiiir kitabındaki “şiiir sen ölümsüz aşkımdır”. Bu şiiirinde şiiir yazmak, yaşamak gibi değerlendirilir. İnsan/şair kendini yenilemek ve geleceğe uzanmak zorundadır. Hayatın gerisinde kalırsa hayat o boşluğu hemen doldurur. Dünyayı doldurmak için de “kavgalar oyunlar şarkılar” (Akdağ, 1994, s. 106) gereklidir. Yapılan ve şiiirleştirilen kavgalar toplumcu zihniyeti ifade eder. Bu bakımdan, şiiirlerde bireysel ve toplumsal temaların iç içe kullanıldığı söylenebilir.

Şairin toplumcu duyarlılığını yansıtan şiiirlerde akıl, isyan, acı gibi unsurlar vurgulanır. Ancak bunların aktarımında aşkın da yok sayılmadığını belirtmek gerekir. Dolayısıyla bireysel temalardan olan aşk, toplumcu bir tavırla verildiği için temaların iç içe kullanıldığını söylemek

mümkündür. İsyân, şairin ağırlıklı olarak düşüncelerini aktarmak istediği şiirlerde kullandığı bir temadır. Hayatın mücadelesinden bıkan bireyin bunalımdan kurtulma yolu başkaldırıdır.

“Yüzümün dipteki arayışıdır”, toplumcu düşüncelerin belirgin şekilde ortaya konulduğu bir şiirdir. Söyleyicinin yaşadığı şeyler karşısında duyduğu üzüntüyü temsil eden şey yere eğdiği yüzüdür. Aslında aradığı şey çözümdür. Acı, bıkkınlık, bekleyiş içinde durmaktadır. Kafasındaki düşünceleri sürgünler olarak tarif eder ve onları besleyip güçlendirmeyi amaçlar. Beklemesinin bir nedeni de budur. Sonrasında sözler gelir. Onları umudun direnişi olarak farklı anlamlarla donatarak kullanır. En sonunda da arayışı ve çıkışı bulur. Kötülüğe iyilikle, yalana doğrulukla yaklaşip yüzünü karartmadığını anlatır.

Acı da, şairin toplumcu görüşlerini açıklamak için başvurduğu temalardan biridir. Şiirlerinde anlatmak istediği şey hayatın, bütün yüzleriyle, kendisidir. Hayattan anladığı şey ise çoğunlukla ‘acıyı süzenler’ ve ‘acının içinde var olanlar’dır.

“Yaşamak acı bir oynusa”da toplumcu bir söyleyişe rastlanır. Yaşamak zordur, zorludur. Bu hayatta çok az insan güler. Çoğu insan ise acı bir hayat sürdürmek durumundadır. Onların sözcüsü de söyleyicidir. “Yüreğinden acı süzülenleri, eriyip tükenenleri, basılıp söndürülenleri, alınma kara yazı vurulanları, yüzünün arkasına gizlenenleri, kafalarına kapatılanları, çaresizliğe tutuklananları, içleri buz kesen, beyinleri soğuyanları, yokluktan bağran ve susanları, gözlerinde karanlığı taşıyanları, inancı nasır bağlayanları, umudun kalabalık kapısında sıkışıp ezilenleri” (Akdağ, 1994, s. 71) yazmak söyleyicinin vazifesi olarak gösterilir. Bu da toplumcu bir sesin ifadesidir.

İlk kitabında olduğu gibi ikinci kitabında da toplumun her kesiminde değişikliklere kolaylıkla ayak uydurabilen, çıkarıcı insanları hedef alır ve tip eleştirisi yapmaktan kaçınmaz.

“Günoğulları”, söyleyicinin her şeyi kendi çıkarları için kullanan insanlara verdiği bir isimdir. Her duruma ve şarta uyum sağlayabilen bu insanlar tamamen çıkarıcı oldukları için eleştirilirler. “Yaşamının sinsi kahyası” (Akdağ, 1994, s. 77) dediği bu insanlar her kılığa ve şekle girerler. Zaman içinde gösterdikleri değişiklikler ise mecburidir. “Başkalarının deneylerini en iyi onlar kullanırlar” (Akdağ, 1994, s. 78), kardeşlik ve insanlık söz konusu olunca melek kesilirler, “değer önemli değil önem değerlidir onlar için” (Akdağ, 1994, s. 78). Söyleyici de hayata bu şekilde tutunanları acımasızca eleştirir.

“Yalanın ölümsüzü yoktur”, yalan ve gerçek arasındaki çatışmayı ifade etmek için yazılmış gibidir. İnsanlar yalan söylerler ve bunu çıkarılarını gözeterek yaptıkları için yalanın da bir sürü çeşidi olur. Ama gerçeklerin de er ya da geç ortaya çıkmak gibi bir özelliği vardır.

Toplumcu şiirlerde insan hayatın merkezine yerleştirilir. Duygu ve düşüncelerin aktarımı da genellikle insan üzerinden yapılır. Akdağ’ın şiirlerinde de insan hayatın içindeki tüm hâleriyle yansıtılır.

“Bir yerlerde yalnız” şiirinde insanın dünyaya gelişi, varoluşu değerlendirilir. Hayatın ilerleyen dönemlerinde ne olursa olsun “insan çekirdeğini” koruduğu zaman her şeyin üstesinden gelebileceği vurgulanır. Hayat ve ölüm arasında insanoğlu devamlı bir mücadele hâlinindedir. Bu mücadeleyi hakkını vererek yapmak gerekir. Toplumcu bir bakış açısıyla hayatın değerlendirildiğini söylemek de mümkündür.

“Düşüncenin geniş kalçalı evreni”, farklı yerlerde ve zamanlardaki insan hâllerini anlatan bir şiirdir. Söyleyici önce bir kadından ama bilinmeyen bir kadından söz eder. Bu kadın karanlıktadır, söyleyicinin ona karşı ne hissettiğini anlamak da zordur. Söyleyici pencereden dışarıya bakarken Çun King’de, İstanbul’da, Santiago’da yaşayan birilerini düşünür. Onların hayatlarındaki zorluklar aklına gelir, “anlamak güç ateşin içinden geçenleri” (Akdağ, 1994, s. 90) şeklinde onları anlamının zorluğuna vurgu yapar. Sonrasında Bombay limanına yanaşmış bir gemiyi ve geminin ambarlarında saklanan bir şeyleri anlatır. “Yok saymak yanlış dıştan görünmeyi” (Akdağ, 1994,

s. 90) diyerek bu durumu açıklar. Yüksekaldırım'daki mücadeleden, kavga edenlerden, bitmeyen kavgalardan bahseder ve bunların hiçbir zaman da bitmeyecek oluşunu anlatır. En son kısımda ise dört duvar arasında düşünenleri konu eder. Söyleyici sözünü ettiği her yerde kendisinin de olduğunu, en azından onların nasıl düşündüğünü anladığını hissettirir. "Doğurgan bir dişidir çünkü/ düşüncenin geniş kalçalı evreni" (Akdağ, 1994, s. 91) mısralarıyla da düşüncenin her insana, her yere göre çeşitlenebileceğini, düşüncenin evreninin de insan evreni ile çevrelenebileceğini ifade eder.

"Santiago'lu çocuk", babasını küçük yaşta kaybeden bir çocuğun dramını ele alır. Babasının intikamını alması gereken çocuğa bunu elleriyle değil beyniyle yapması tavsiye edilir. Burada yeni bir dünya yaratma isteği de dile getirilir. Yürek kadar aklın varlığı da önemlidir. Güney Amerikalı bir çocuğun intikamı da toplumcu söyleyişi örnekler niteliktedir.

3. 3. Eski İnsan Sözleri

Şairin üçüncü ve son şiir kitabı *Eski İnsan Sözleri*'dir. Bu kitapta İnsan Hâlleri başlığı altında 9, Gerçek Arayıcısı başlığı altında 12 şiir bulunur. İnsan Hâlleri başlığı altındaki şiirlerde insanoğlunun bilinmeyen bir yerden dünyaya gelişinden ölüme kadar yaşadığı her şey masaya yatırılır. Söyleyici, karşısındakine hayatın nasıl bir düzenle ilerlediğini, neler yapması, nasıl yaşaması gerektiğini anlatır, âdeta hayat tavsiyesi verir. Şiirler birbirini tamamlar niteliktedir. İlk iki kitaptan farklı olarak insanoğlunun varlık problemi ve varoluş mücadelesi üzerinde durulur.

Bu kitaptaki şiirlerin ilk iki kitaptan en belirgin farkları şekil yönündendir. Kitabın ilk bölümünü oluşturan İnsan Hâlleri'nde şiirlerin iki mısra (ikilik) hâlinde yazıldığı görülür. Bu şekil özelliği anlatılmak istenenlerin daha kısa ve net bir şekilde anlatılmasına yardımcı olur. İkinci kısım olan Gerçek Arayıcı'sında da bazı şiirlerin aynı şekil özelliği ile yazıldığı görülür. Bu kitaptaki kelime dünyası da söyleyicinin amacına uygun şekilde belirlenir. Kullanılan dil sembollerden uzaktır. Sözcük tüketen kibirli dil, doğanın kemirilmesi, sonsuz bir yokuşta başlayan koşu, kavganın ilk nedeni, doyumsuzluk titreşimi, kaygı yumağı, acı denen şekilsiz nesne, sabrın anası sonsuz dayanma, sınırsız bekleme, zaman perdesi, yanılırlar birikimi yaşama, tatlı yalnızlık, ilksiz ve sonsuz boşluk, beden ve kafanın doymu, ilkelin ve yalnızlığın tadı, tükenmez bir doyum aracı sevgi, bin kılıklı şeytan, insanlığını sepete koymak, karşılıklı ihanet, acımasızca kurumuş, oyunun en sancılısı, zamandan sıvışmak, zaman denen geometri, zaman savaşın sürüp gitmesi, ticaret tanrısı gibi eskimek, yokun yoka akışı, zamandan zamana sıçrayış, eskimek çoğalmaktır, sevginin mikroskobu, aydınlığı alıştırır düşünce, gerçek arayıcısı, taşlaşmış sözcükler, insanın kirini silmek, aklın dizgini, derviş gibi susmak ve avunmak, ağaçlar gibi yabancılaşmak, başlamamış insanlık, bağlanmamış bağımız, ruhun eski bilgini, sevgi dini, sevincin diriliği, hüznün doğurganlığı, aklın fırını, aklın namusu gibi kelime gruplarında yaşanan zamanın, insanlığın aklı, sevgi ve aşk üçgeninde değerlendirildiği görülür.

Akdağ'ın son şiir kitabında evrensel bir tutumla şiirlerini yazdığı görülür. Bu tutumun temelinde yine, toplumcu düşünceler yatar. İnsanoğlunun dünyaya gelmeden öncesini ve dünya üzerinde yaşadığı serüveni adım adım anlatan söyleyici, sonunda kazançların ve kayıpların muhasebesini yapar. Kitabın ikinci bölümünde ise gelecek kuşaklar için taşıdığı endişe, onlara verdiği tavsiyeler ve şairin bu yolculukta insanlara liderlik etmesi, topluma yön verecek önemli bir konuda bulunmaları gibi konularda düşüncelerini aktarır.

Şiirlerin tematik sınıflamasında temel olarak bireysel ve toplumcu temalar yer alır. Bireysel temaların ilki şairin üçüncü kitabında da işlemekten vazgeçmediği temalardan biri olan aşk/sevgidir, bunlar hayatın önemli kaynaklarından biri olarak ele alınır.

"Öğrendin kazanmayı"da söyleyici, hayat kavgasına giren insanoğlunun kavgayı öğrendiğini ve kazanmayı da bildiğini göstermeyi amaçlar. Kendini gerçekleştirme gayretindeki insanoğlu için önemli olan kendi "ben" idir. Yaşamak için, yalnızlıktan kurtulmak için korkmadan mücadeleye

girmek lazımdır. Sonrasında da değer kazanma gelir. Ancak bu kazanımların en zoru sevgiyi elde etmektir. “Sevgi tükenmez bir doyum aracı” (Akdağ, 1990, s. 26) olarak tarif edilir. Eşyayı kazanmanın yolu da sevgiyi kazanmaktan geçer.

“Sonra yitirmeyi” şiirinde aşkın hayatın bitmesi hayatın bitmesi olarak algılanır. Aşkın olmadığı bir hayatın hiçbir anlamı olmadığı söylenir ve böylece hayatın merkez duygusu olarak aşk ele alınmış olur.

“Yolun açık olsun”da, sevginin hayatın içindeki bütün kapıları açacağı vurgulanır. “tutunmadan akıyorum”, “siz doğacak bebekler” şiirlerinde de özellikle sevginin varlığı yüceltilir.

Yaşama sevinci, şair için tıpkı mutluluk, aşk gibi hayata karşı duruşunda dayanak olan unsurlardan biridir.

“Soğutamaz kimse beni” şiirinde söyleyici hayata karşı bağlılığının ve tutkusunun hiç eksilmediğini, zorluklar karşısında yılmadan direndiğini, mücadele ettiğini anlatır. “Sıcaklığını taşıyorum içimde” (Akdağ, 1990, s. 76) dediği de hayata olan bağlılığı, sevgisidir.

Şair bu kitabında genel değerlendirmeler yapmayı uygun gördüğü için hayatın doğal akışı içindeki her türlü olaya da şiirlerinde yer verir. Bunlardan biri de ölümdür. Ancak ölüm korkulacak bir olgu olarak değil, farklı bir boyuta geçiş, varlığın başka bir anlamı olarak değerlendirilir. Ayrıca yaşlılık da edinilen tecrübelerle hayatın en güzel zamanlarından biri olarak ele alınır.

“Sonra yitirmeyi” şiirinde zamanın ilerleyişi ve yaşlılık üzerinde durulur. Zaman kavramı hayatın acımasız yönlerinden biri olarak anlatılır ve buna karşı koyamayan insanın çaresizliği hayatta alınacak en büyük mağlubiyet olarak ifade edilir. Ancak burada dikkat çekici olan şey yaşlılığın sonrasında gelecek ölümün yokluk değil şekil değiştirme olarak adlandırılmasıdır. Söyleyici için önemli olan “kafanın zıncı diye duruşu” (Akdağ, 1990, s. 39) dur. Fikir üretmeyen bir beyin her şeyden daha kötüdür.

“Ölmek ne demek”de de, ölümün ne olduğu anlatılmaya çalışılır. Sonunda “Belki yoktan yoka dönüş/Belki birden bire varış/ Bir çıkış kapısı mı/ Giriş mi yoksa” (Akdağ, 1990, s. 42) şeklinde bir sonuca varılır. Varlık ve yokluk arasındaki ilişki ölüm üzerinden verilir. “Yokun içinde yorulmak”, “arzuların son sorulması”, “varım içinde erimesi”, “ötekilere görünmemesi”, “teklerin karışması”, “zamandan zamana sıçrayış” (Akdağ, 1990, s. 43) şeklinde sıralanan unsurlar aslında “hepsinin bir soruş” olduğu noktasında birleşir.

Şiirlerde insanoğlunun hayat mücadelesi ve karşılaştığı şeyler karşısındaki olumlu/olumsuz tutumu aktarılır. Kendisiyle hesaplaşan insanın varlık karşısındaki tavrı da belirlenmiş olur.

İnsanlar arasındaki benzerliklerin de tüm dünyada geçerli olduğu vurgulanır. Toplumcu bir söyleyişin varlığı sezilir ancak bireyin kendisiyle hesaplaşması odak noktasında olduğu için insan, bireysel temaların içinde değerlendirilir.

“Sonra insan oldun”, aklın insanın varlığıyla ortaya çıkışından bahsedilir. İnsanın dünya gelişi, dünyadaki varlığının ilk izleri tanıtılır. Varoluş, adım adım anlatılır.

“İnsan dediğin” şiirinde söyleyici, evrensel bir düşünce çerçevesinde bütün insanların topraktan yaratıldıklarını söyleyerek bir durum tespiti yapar. Yaşadıkları coğrafyalar, tenlerinin rengi farklı olsa da aşkın karşısında hissettikleri hep aynı şeydir. Farklılıkları düşünmek ise artık “taşlaşmış” (Akdağ, 1990, s. 60) şeylerdir. Kadıköy’de, New York’ta, Zürich’te, Digor’daki insanların birbirinden hiçbir farkı yoktur. Kenya’lı, Paris’li, Madrid’li, Bağdat’lı, Edinbourg’lu kadınların aşkın kollarına kendilerini bırakmaları arasında hiçbir fark yoktur.

İnsan dediğin insanca düşünen
İnsanca davranandır yok ötesi
Ver göster öğret de bak
Sarısı karası beyazı kulu kölesi
İnsanlar da denizler göller çiçekler gibi

Toprağın güzel soyundandır kardeşim (Akdağ, 1990, s. 60)

mısralarıyla da bu düşüncesini desteklemiş olur. Önemli olan insani değerlerdir.

“Yolun açık olsun” şiirinde de hayatın içinde tek bir doğru olmadığı gerçeği vurgulanır. Her şey içinde bulunulan duruma göre değer kazanır ya da kaybeder. Ama her şeyin kaynağı insandır.

Şairin ilk şiir kitabından beri tutunmakta ısrarcı olduğu mutluluk, bu kitabında da hayatın karamsar zamanlarının karşısına bir direnç noktası olarak çıkarılır. “hangisi” isimli şiirde mutluluk arayışı ifade edilir. Hayata tutunmak, karanlıktan kurtulmak, kavgayı sürdürebilmek, aklın dizginini gevşetmek, kendini boşluğa bırakmak, bilincin etkisinden kurtulmak bir çözüm olabilir düşüncesiyle arka arkaya sıralanır. Her şeye razı olup elindeki işin en iyisini yapmak mutluluğun formülü gibi görülür. Bunların karşısına da yazgısını değiştirmek için olan biten her şeyi değiştirmeye çalışmak konulur. Muhasebesini yapmak ise okura bırakılır.

Şiirlerde varlık-yokluk, doğum-ölüm gibi zıtlıklardan istifade edilerek hayat felsefesi ortaya konulur. Varoluş da bir tema olarak ele alınır. Buna göre insanoğlunun dünyadaki varlık sebebi izaha çalışılır. Toplumcu bakış açısının da etkisiyle insanın kendini gerçekleştirirken neler yaptığı da anlatılır. Bu durumda, para, şöhret en çok şikâyet edilen unsurlardır. Çünkü bunlar, insanoğlunun varlığını, değerlerini tehdit eden; onu bencillige düşüren, sistemin gereklilik gibi gösterdiği şeylerdir. Şair de bunların varlığını tehdit olarak algılar.

“Sonra insan oldun”da, insanoğlunun dünya üzerindeki varlığı sorgulanır. Küçük bir hücreden önce bir bebeğe sonra da yetişkin bir insana dönüşen insanın hayata nereden başladığı anlatılır.

“Öğrendin kazanmayı” şiirinde varlıkla ilgili muhasebe yapılırken “ben”in varlığı da vurgulanır. İnsan kendi varoluşunu da hazırlayan bir canlı olarak önce kendini gerçekleştirilmeyi, kazanmayı öğrenmelidir. Önce kendini tanımalı, sonra hayatın içinde kazançlara sahip olmalı, nihayetinde de değerleri kazanmalıdır.

Toplumsal temaların ilki düzenden şikâyetlidir. Şairin toplumcu bakış açısı bu tema bile birlikte ele alındığında çok net ortaya çıkar. Çünkü şair, son kitabında tamamen hayatın muhasebesini yapar. Bu değerlendirmenin de temelinde düzenden, insanlardan şikâyet etmek vardır. Ancak bu şikâyet, bir durumu gözler önüne sermek, insanları dikkatli olmaya çağırarak amacıyla yapılır.

“Öğrendin kazanmayı” şiirinde hayatın acımasız yönleri ele alınır ve bunlar karşısında çaresiz durumda kalan insanların şikâyetleri dile getirilir. “Kim kurmuş bu düzeni böyle” diyerek hem isyan eder hem de insanoğlunun düzene ayak uydurabilmek için neler yapabileceğini anlatır. “Hiç gözünü kırpmadan/hiç kılı kıpırdamadan” (Akdağ, 1990, s. 129) her şeyi yapabilecek insanoğlu aynı zamanda bu hırsıyla korkulacak bir varlık olarak tasvir edilir.

“Sonra yitirmeyi” şiirinde kazandıklarını bir gün geri vermek zorunda olan insanoğlu anlatılır. Önce kazanmak zorken ve uğrunda mücadele etmeyi gerektiriyorken bir gün en başa döneceği hatırlatılır. “Kazanmanın arka yüzü/ yitirmekmiş demek” (Akdağ, 1990, s. 35) sonucu çıkar. İnsanoğlu doğduğu andan itibaren mücadele hâlinindedir. Kayıplar başladığında en başa dönmek kurtuluş gibi görülür ancak insan değişmiştir bir kere.

Yozlaşmanın ardından düzenden şikâyet gelir. Bu durumdan şikâyet eden şair, eksik gördüğü dünyanın değerlerinin aslında neler olması gerektiğini vurgulamayı amaçlar. Aşk, sevgi, mutluluk,

anlayış, bağışlama, acıma gibi duygular insan olmanın gereğidir. Bunlardan uzaklaştıkça yozlaşmanın olması kaçınılmazdır.

Toplumcu anlayışın önemle üzerinde durduğu yozlaşma kavramı “eski insan sözleri”nde değerler çatışması olarak aktarılır. Sevgi, barış, insanlık, kardeşlik gibi değerler eski insan sözleri olarak kalmıştır ve değerini de yitirmek üzeredir. Söyleyici ise bundan rahatsızdır. İçinde yaşadığı topluma yabancılaşan birey çevresiyle bağlarını da kopartır, insanlıktan da uzaklaşır.

“Öğrendin kazanmayı” şiirinde para, alışveriş ve ticaret üzerinde dururken bunların yol açtığı yozlaşmaya da değinir. İnsanoğlu para kazanmak için türlü işler yapar ancak bu maddiyatın yanında bir de maneviyat vardır. Değerler dünyasının unsurları olarak algıladığı içtenlik, samimiyet, tatlı gün, çiçekler, yaşamın yerlerini iki yüzlülüğe, çirkinliğe, karanlığa, dikenlere, hiçe bırakması insanlığın yozlaşan yüzüne işaret eder.

“Siz doğacak bebekler”, geleceğe daha güzel bir dünya bırakmak isteğiyle kaleme alınmış bir şiir izlenimi verir. Kendisini “küçük kentsoylu” (Akdağ, 1990, s. 61) olarak değerlendiren söyleyici, geleceğe umutla bakmayı ister. Üsküdar, Sivas, Muş, Ağrı'daki çocuklara her şeyi sevgiyle kucaklamalarını söyler. Delikanlılara da kötümserliği bırakmalarını, “insanın kirini insandan silmelerini” (Akdağ, 1990, s. 62) tavsiye eder. Gelecekte özgürlüğün yerini sıcak tutmak için bebeklere bir misyon yükler. Onlar birbirlerini ayırştırmadan sevecekler, sevgiyle kucakladıkları güzel bir dünyada yaşayacaklardır. Aksi takdirde yozlaşma kaçınılmazdır.

Şair/şiir teması şairin özellikle üzerinde durması bakımından önemlidir. Çünkü Akdağ'a göre şair, çağının öncüsü olmalı, insanları yazdıklarıyla aydınlatmalıdır. “küçük haberciler” şiirinde şairler, yaşamının özünü bilen ve onu anlatan bilge kişiler olarak tasvir edilir. Söyleyici şairlere sahip olduklarından daha fazla bir değer yükleyerek onların dünyaya geliş amaçlarını anlatır. Şairler; bilinçlidirler, sorgularlar, gerçeğin izini sürerler, bilinçleri uyanıktır. “Ve insana inanırlar en güzeli/ Getirdikleri bunca kitaptan belli değil mi” (Akdağ, 1990, s. 68) mısralarıyla da insanlara rehberlik etmek için gönderdikleri ifade edilir.

“Ve sakın ol” şiiri de bir önceki şiir gibi şairlere tavsiyeler veren bir zihniyetle yazılmıştır. Bu tavsiyelerin temelinde yine toplumcu anlayış yatar. “Bireyin sorunu unutma toplumun sorunudur” (Akdağ, 1990, s. 70) diyen söyleyici, şairin görevinin insanları düşünmeye sevkedecek şeyler yazmak olduğunu belirtir. Şair, topluma karşı sorumludur ve gerçekleri anlatarak bu görevi yerine getirmelidir. Onun yazdıkları “sevgi dinine” (Akdağ, 1990, s. 71) eklenecek yeni birer mısra olmalıdır, şair aynı zamanda “sezgisi en güçlü bilge” (Akdağ, 1990, s. 72) dir. En son tavsiye ise “sakın ol ne kapıl umuda ne de umutsuzluğa” (Akdağ, 1990, s. 72) olur. Bu da toplumcu anlayışın göstergelerinden biridir.

“Kırkını geçmiş çocuklara yumuşatıcı sözler” şiirinde söyleyici kendi kuşağının yaşadıklarını anlatır. Eski zaman çocukları olarak değerlendirdiği bu insanlar yine akıllarının rehberliğinde hareket etmeleri konusunda uyarılır. Bunalımlı anları, güzel zamanların geleceğine dair inançla atlabilecekleri söylenir. Burada da toplumcu zihniyetin yansımalarını görmek mümkündür. Savaşı, büyük acıları bilen bir kuşak söz konusu edilir.

“Bir gün olur”da, yaşanan zamanın içindeki kötülüklerden bahsedilir. Ama söyleyici bunların sıyrılıp umutlu kalabilmeyi ister. Geleceğe dair iyimserliği onu hayata karşı dirençli kılar.

4. Sonuç

Tevfik Akdağ 1932-1993 yılları arasında yaşamış, İkinci Yeni zevki ve anlayışıyla yazdığı şiirlerle sanat hayatında kendine yer bulmuş bir şairdir. “Muzaffer Buyrukçu ile birlikte Cemal Süreya ile Zuhâl Tekkanat'ın nikah şahitliğini yapacak” (Duruel, Perinçek, 2008, s. 212) kadar İkinci Yeni şairleriyle arası iyi olan ve onlarla aynı dergilerde şiirleri yayımlanan Akdağ'ın dönemin şiir hareketinin içinde ismi anılmasına rağmen Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece

Ayhan, İlhan Berk gibi bu anlayışı devam ettiren isimlerden sayılmaz. Bunda şairin şiirlerinin sayıca az olması ile birlikte zaman içinde değişen şiir çizgisinin de payı vardır. Bu da onu, İkinci Yeni'nin unutulmuş şairlerinden biri yapar.

Makalede, şiirler tematik bir incelemeye tabi tutulmuştur. Buna göre, temalar bireysel ve toplumsal olarak iki ayrı grupta incelenmiştir. Temalar değerlendirildikten sonra şu sonuçlara varılmıştır: Tevfik Akdağ, şiirlerinde bireysel ve toplumsal temaları iç içe ele almıştır. Aşk/sevgi, yaşama sevinci bütün kitaplarında ortak olan temalardır.

Şairin ilk şiir kitabı *Lacivert Kanatlı Bir Kuştur Gece* (1968) ismini taşır. Bu kitaptaki şiirler şairin İkinci Yeni anlayışıyla hareket ettiğini gösteren örnekleri içinde barındırır. Bu şiirlerin en belirleyici özelliği, kullanılan dilin kapalı ve sembolik olmasıdır. Alışılmadık bağdaştırmalar, şairin şiir dünyasına has kelime seçimi Tevfik Akdağ'ı İkinci Yeni'ye bağlayan hususlar olur. Ancak şairin İkinci Yeni anlayışından farklı bir konumda tutan bir yanı da toplumcu dünya görüşüdür. Zor ve karamsar bir çocukluk geçiren şair, hayat mücadelesinin zorluğuna da yakından şahit olmuş biri olarak yaşadıkları şiirlerine de yansır. Kapalı anlatımına rağmen ilk şiir kitabından itibaren toplumcu çizginin de belirlemeye başladığı ve ağırlığını zaman içinde artırdığı söylenebilir. Bu şiirlerde serbest vezin kullanmayı tercih eden şair yalnızlık/yabancılaşma, aşk/sevgi, yaşama sevinci, kadın gibi bireysel; şehir hayatı, tip eleştirisi, toplumcu duyarlılık gibi toplumsal temaları işler.

Şairin ikinci şiir kitabı *Çıplak ve Sevinçle* (1978) dir. Bu kitap kendi içinde iki ana başlıkla yazılmıştır. İlki Çağrışımlar, ikincisi Çıplak ve Sevinçle'dir. Bu kitapla birlikte şairin toplumcu anlayışa tamamen yöneldiğini söylemek mümkündür. Bu şiirlere genel olarak bakıldığında hayat karşısında bir değerlendirme yapan şairin kitabın ilk bölümünde numaralayıp sıraladığı şiirlerinde sevgiliyle birlikte geçirilen zaman, aşk, akıl, sevgi, başkaldırı, acı, mutluluk gibi konular üzerinde durduğu görülür. İkinci bölümdeki şiirlerde ise şair kendini hayata bağlayan unsurları anlatmayı tercih eder. Hayata olan bağlılığını her şeyin üstünde tutan şair, ona engel olacak her şeyi ise eleştirir, hayatından uzaklaştırmaya çalışır. Her şeyin çözümünün insanda olduğunu ifade eder ve düşünmenin, aklın bu konuda belirleyici olduğunu söyler. Burada siyasî anlamda da eleştiri yapmaktan geri kalmaz. Ancak şairin eleştirilerinde tam anlamıyla bir toplumcu çizgiye sahip olduğu da söylenemez. Bu anlamda üstü kapalı bir anlayışa sahip olduğu görülür. Siyasî anlamda eleştiri yaptığı şiirlerinde açıkça bir ifadeden ziyade genel anlamda insanlık tarihiyle ilişkilendirilebilecek bir perspektife sahip olduğu görülür. Sevginin ve aşkın varlığı ise bütün olumsuzluklar karşısındaki insanın/şairin tek sığınağıdır.

Bu kitapta aşk/sevgi, mutluluk, yaşama sevinci, akıl, şiir gibi bireysel temaları; isyan, acı, tip eleştirisi, insan gibi toplumsal temaları ele alır.

Üçüncü kitap *Eski İnsan Sözleri* (1990) dir. Bu kitap da İnsan Hâlleri ve Gerçek Arayıcısı başlıkları altında iki bölümden oluşur. Bu kitapta şairin daha evrensel düşündüğünü görmek mümkündür. İnsan Hâlleri'nde insanoğlunun dünyaya gelişinden ölümüne kadar yaşadığı sürecin değerlendirildiği görülür. İnsanın varlığının dünyaya neler kattığı, dünyanın insanın hangi özelliklerini belirlediği gibi unsurlar üzerinde durur. Çocukluktan itibaren düşüncenin ve aklın varlığının önemi vurgulanır. Çocuğun zamanla tüketici bir yetişkine dönüşmesi anlatılır. Hayatın başlangıcındaki yalnızlık ile istediğini elde etmek için mücadele eden yetişkinin durumları karşılaştırılır. Kazanma hırsı, paranın amaç mı araç mı olduğu, ticaret hayatı üzerine değerlendirmeler yapılır ve sonunda kaybetmeyi öğrenen insana gelinir. Doğduğu andan itibaren bir mücadelenin içinde olan insanoğlunun sonunda zamana yenik düşmesi anlatılır. Bu mücadelenin sonunda ölüme yaklaşan insan da tıpkı şair gibi hayatının muhasebesini yapar. Gerçek Arayıcısı bölümünde ise kendini tanıma sürecindeki insanın değerlendirildiği görülür. Hayatın muhasebesini yapan şair, gelecek kaygısıyla hareket eder. Mutlu olmak, sevgi, barış, insanlık gibi değerlerin farkına varmak ilk planda değerlendirilir. Burada şairlere önemli bir rol

düşer. Şairleri bilge kişiler olarak değerlendirir ve topluma karşı sorumlulukları da hatırlatılır. Sonunda da hayata karşı bağlılığının ve sorumluluğunun farkında olduğu, kendi kuşağındaki şairlerin de aynı bilinçle hareket etmesi gerektiği vurgulanır.

Son şiir kitabında aşk/sevgi, yaşama sevinci, ölüm/yaşlılık, insan, mutluluk, varoluş gibi bireysel; düzenden şikâyet, yozlaşma, şair/şiir gibi toplumsal temalar ele alınır.

Şairin üç kitabı genel olarak değerlendirildiğinde şiir anlayışının özelden genele doğru gittiği yargısına varılabilir. İkinci Yeni'nin kapalı ve imgelerle örülü bireysel şiiriyle başlayan şiir anlayışı, ikinci kitapta yerini kendini ve çevresini anlama gayretine bırakır. Üçüncü kitapta ise yine toplumcu anlayış temelinde daha geniş bir bakış açısıyla karşılaşılır. Kendi hayatından ve hayatının gerçeklerinden yola çıkan şair sonunda hayatının muhasebesini yapar ve gelecek kaygısıyla çocuklara seslenir. Kendi hayat tecrübelerini çocuklara aktarmak istediği de söylenebilir. Bunu yaparken de şairlere özel bir yer verdiği görülür. Şairleri topluma yön verecek bilge insanlara benzetmesi ile kendi tecrübelerini aktarmak istemesi bu durumda bir paralellik gösterir.

Serbest vezni kullanan şairin şiirlerindeki kelimelerinin de anlatılmak istenen duygu ve düşüncelere bağlı olarak seçildiği ve sembolik anlatımdan açık anlatıma doğru bir değişim çizgisine sahip olduğu görülür.

Bu düşünceler ve tespitler ışığında Tevfik Akdağ'ın İkinci Yeni etkisiyle şiir yazmaya başladığı görülür. Ancak diğer İkinci Yeni şairlerinin şiir kitaplarının yayımlanmaya başladığı yıllardan çok sonra ilk kitabı yayımlanan Akdağ'ın tamamen bu düşüncenin etkisinde kaldığını söylemek fazla bir iddia olacaktır. Hareket noktası İkinci Yeni şiir olsa da dünya görüşünün tesiriyle, ilk şiir kitabının da 1968 yılında yayımlandığı düşünüldüğünde toplumcu şiir anlayışının etkilerinin de görülmesi doğal karşılanabilir. Ancak toplumcu anlayışın da tam anlamıyla Tevfik Akdağ şiirinde belirleyici olduğu söylenemez. Çünkü toplumcu şiirin hâkimane bir eda ile çıkan gür sesi Akdağ'ın şiirinde bulunmaz. Dolayısıyla antolojilerde ve edebiyat tarihlerinde İkinci Yeni akımına bağlı bir şair olarak ismi sayılan Tevfik Akdağ'ın zamanla çizgisini değiştirdiği görülür ve İkinci Yeni'nin unutulan bir şairi olarak değerlendirilmesi de bu anlamda yerinde olur.

Kaynakça

- Akdağ, T. (1990). *Eski insan sözleri*. İstanbul: Edebiyat Gazetesi Yayınları.
- Akdağ, T. (1994). *Kıprıda ey aydınlık (bütün şiirleri)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akdağ Tevfik. (2003). *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi* içinde (C.I., s.54). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akkanat, C. (2012). *Gelenek ve İkinci Yeni şiiri*. İstanbul: Okur Kitaplığı.
- Bezirci, A. (1974). *2. yeni olayı*. İstanbul: Tel Yayınları.
- Duruel, N., Perinçek, F. (2008). *Cemal Süreya şairin hayatı şiire dâhil*. İstanbul: Can Yayınları.
- Etiz, M. N. (2011). *Cumhuriyet dönemi mülkiyeli şairler (antoloji)*. İzmir: Mülkiyeliler Birliği İzmir Şubesi Yayını.
- Korkmaz, F. (2007). *Pazar Postası'nın Türk edebiyatındaki yeri ve önemi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Necatigil, B. (1993). *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Pazar Postası*. (1957). Ankara: Pazar Postası.
- Sakallı, F. (2016). Şimdilik gazetesindeki şiir ve sanat yazıları. *Türk Dili Dergisi*, 780, 81-92.
- Şimdilik*. (1955). Ankara (C.6), s. 1.

Şimdilik. (1955). Ankara (C.3), s.1.

Uyguner, M. (1978). Çıplak ve sevinçle. *Türk Dili Dergisi*, 320, 461 - 463.

Varan 8. (1955). İzmir (C.1), s. 4.

Yanikel, U. (2016). *Ümit Bayazoğlu'nun Ece Ayhan ile yaptığı görüşmeden notlar*. Erişim adresi:
<http://pasaj69.org/gorusmenotlari.pdf>.

Mülkiyeli Bir Sanatçı.(1970). *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 20.